

Kulturdepartementet

Sveriges sjunde rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Förord

De nationella minoriteterna och minoritetsspråken är en självklar del av såväl Sveriges gemensamma kulturarv som kulturlivet och samhället i stort. Finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska har talats i Sverige i generationer. Judisk, romsk, samisk, sverigefinsk och tornedalsk kultur har berikat samhället under lång tid. Att säkra de nationella minoriteternas rättigheter är en angelägenhet för oss alla och innebär ett särskilt ansvar för mig och Sveriges regering.

För att stärka den lagstiftning som reglerar de nationella minoriteternas rättigheter har såväl regeringen som riksdagen beslutat propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199). Den förstärkta lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2019. Propositionen utgör, tillsammans med skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282), en revidering av regeringens samlade minoritetspolitiska strategi där systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt är nyckelfaktorer. Utgångspunkten för förslagen är att efterlevnaden av de nationella minoriteternas mänskliga rättigheter ska säkerställas och integreras inom alla berörda sektorer.

En fungerande överföring av språk och kultur mellan generationerna är avgörande för minoritetspolitiken. Den pågående språkbytesprocessen måste brytas och vändas. Den svenska regeringen avser därför bland annat låta ta fram ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Om vi ska lyckas med vår ambition att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter måste vi göra det tillsammans med de som berörs. Företrädare för de nationella minoriteterna har en viktig roll i att lyfta fram behov och ge vägledning i hur vi kan gå vidare i arbetet. Inte minst behöver vi få höra de ungas röster. Av den reviderade minoritetslagen framgår att samråd innebär en strukturerad dialog i syfte att kunna beakta synpunkter och behov i myndigheternas beslutfattande. Vår förhoppning är att detta förtydligande förbättrar möjligheten till reellt inflytande för de nationella minoriteterna. Den svenska regeringen ser också att det finns behov av kapacitets- och kunskapshöjande insatser för de nationella minoriteternas civilsamhälle.

Kontinuerlig uppföljning är nödvändig för att arbetet med att garantera skyddet för mänskliga rättigheter ska kunna ske på ett systematiskt sätt. Sveriges regering ser fram emot en öppen dialog med Europarådet om de utmaningar och den potential som finns på området. I denna dialog välkomnar regeringen möjligheten för de nationella minoriteterna att bidra med fler perspektiv genom att lämna in sina synpunkter till Europarådet.

Stockholm, juni 2019

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister

Del I

1. Statistisk och geografisk information om antal personer som pratar minoritetsspråk och den demografiska situationen i allmänhet

De fem nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Många av dem som tillhör en nationell minoritet talar något av minoritetsspråken meänkieli, jiddisch, romani chib, samiska och finska. Förstärkta rättigheter gäller för finska, samiska och meänkieli inom särskilda förvaltningsområden som idag omfattar 84 kommuner och 15 landsting (2016: 75 och 14). Dessa rättigheter innefattar bland annat att enskilda har rätt att använda sitt minoritetsspråk vid kontakter med förvaltningsmyndigheter vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med förvaltningsområdena samt rätt till förskola och äldreomsorg där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på minoritetsspråken.

Förvaltningsområdena för meänkieli och samiska är främst belägna i norra Sverige och en majoritet av förvaltningsområdena för finska är belägna i Mälardalen och intilliggande områden. Romani chib och jiddisch är territoriellt obundna språk och omfattas således inte av förvaltningsområden. En karta över förvaltningsområden för de olika språken återfinns i bilaga.

Som nämnts i tidigare rapporter för Sverige inte officiell statistik över människors etniska tillhörighet, utöver medborgarskap och födelseland, eftersom det inte existerar metoder för beräkning av etnisk tillhörighet som både är etiskt acceptabla och vetenskapligt säkra. För närmare redogörelse om denna hållning hänvisas till Sveriges sjätte rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk från 2016.

2. Förändringar i policies, lagstiftning och praxis när det gäller minoritetsspråk samt kommande förändringar under nästa övervakningscykel som politiska förändringar, budgetförändringar, nya policies eller andra händelser med direkt eller indirekt effekt för situationen för minoritetsspråken.

Reform för en stärkt minoritetspolitik

I den förra rapporten från år 2016 anförde regeringen att det krävdes en revidering av regeringens proposition med strategi för de nationella minoriteterna för att den positiva utvecklingen med att säkra de nationella

minoriteternas rättigheter skulle kunna fortsätta. Regeringen beslutade därför i september 2016 att tillsätta en utredning med uppdrag att se över lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) och med utgångspunkt i översynen, Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och regeringens strategi för de nationella minoriteterna, föreslå åtgärder för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. I juni 2017 överlämnade utredningen delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik. Regeringen beslutade i juni 2017 om ett tilläggsdirektiv till utredningen som dels innebar förlängd tid för uppdraget i de delar som inte redovisades i delbetänkandet, dels ett nytt uppdrag att utreda huruvida finlandssvenskar ska erkännas som nationell minoritet i Sverige. Utredningen slutredovisade i november 2017.

Regeringen lämnade i mars 2018 propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) till riksdagen. Propositionen innehåller den första delen av den reviderade minoritetspolitiken samt förstärkningar av minoritetslagen. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2019. I juni 2018 lämnade regeringen skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) till riksdagen. Skrivelsen utgör den andra delen av den reviderade minoritetspolitiken och är utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Genom propositionen En stärkt minoritetspolitik skärptes minoritetslagen bl.a. genom att införa en skyldighet för kommuner och landsting att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete, tydliggöra informationsskyldigheten för förvaltningsmyndigheter och förtydliga innebörden av samråd. Lagändringarna innebar även en förstärkning av rätten till förskola och annan pedagogisk verksamhet på minoritetsspråk genom att utbildningen nu ska avse en större del av verksamheten och att efterfrågan ska tydliggöras genom att vårdnadshavare ska tillfrågas om de önskar plats i förskola på minoritetsspråket.

Ändringarna medförde vidare att rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk har förstärkts, bland annat genom att den ska avse en större del av verksamheten och att den ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Ändringarna innebar även stärkta rättigheter vad gäller äldreomsorg på jiddisch och romani chib.

Skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) utvecklar den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken i de delar som

inte är lagstiftning. I skrivelsen redogör regeringen översiktligt för nuläget inom minoritetspolitiken och bedömer att arbete återstår för att efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska kunna säkerställas. Regeringen beskriver nästa steg för en stärkt minoritetspolitik, inklusive innebörden av ett helhetsgrepp om utmaningar och möjligheter på området.

I skrivelsen redogörs vidare för behovet av en nystart av politikområdets styrkedja, inklusive att myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken bör utredas och analyseras närmare samt att uppföljningssystemet bör förbättras. Regeringen anför vidare att det krävs ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur, bl.a. genom ett handlingsprogram för bevarande av språken och genom att organiseringen av språkcentrum eller motsvarande funktioner utreds.

I skrivelsen bedömer regeringen även att ett långsiktigt och strategiskt arbete med kompetensförsörjning är nödvändigt för att komma tillrätta med bristen på utbildad personal. Vidare bedömer regeringen att kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna behöver öka i samhället.

Nationella minoriteters rättigheter som en integrerad del av det internationella ramverket till skydd för mänskliga rättigheter

I propositionen En stärkt minoritetspolitik betonas att de nationella minoriteternas rättigheter utgör en integrerad del av det internationella ramverket till skydd för de mänskliga rättigheterna och att det nationella arbetet ska utgå från detta förhållande.

I oktober 2016 överlämnade regeringen en strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter till riksdagen (skr. 2016/17:29). Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Strategins innebörd är att efterlevnaden av Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter inte kan tas för given, vare sig på kort eller lång sikt. Istället måste även i fortsättningen steg tas mot en sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna.

I strategin gör regeringen bedömningen att en nationell institution för mänskliga rättigheter bör inrättas i Sverige. I mars 2018 tillsattes en utredning med uppdrag att ta fram förslag på hur en nationell institution för

mänskliga rättigheter kan utformas för att uppfylla Förenta nationernas Parisprinciper inom ramen för den svenska konstitutionella ordningen. Utredarens förslag skickades i februari 2019 ut på remiss till berörda aktörer som ett steg i beredningsprocessen för att få in synpunkter och för att förslaget ska bli så allsidigt belyst som möjligt.

3. Åtgärder vidtagna med anledning av ministerkommitténs rekommendationer

Rekommendationer från Europarådet:

1. Att stärka utbildningen när det gäller samtliga nationella minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.
2. Att se till att ”modersmålsundervisningen” uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.
3. Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.
4. Att utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.
5. Att överväga att tillämpa den praxis som används vid de samiska språkcentrumen på de övriga minoritetsspråken.

Nedan redovisas uppföljningen av rekommendationerna från Europarådets ministerkommitté. Då de rör samma område redovisas åtgärderna i löpande text.

Rätten till utbildning i sitt minoritetsspråk är en av de grundläggande rättigheterna som tillkommer de nationella minoriteterna. Denna rättighet ska i praktiken verkställas av de olika aktörerna inom utbildningsväsendet och det är därför nödvändigt att säkerställa att den kommer enskilda till godo. Regeringen har sedan den senaste rapporten genomfört ett antal insatser för att stärka utbildningssituationen gällande minoritetsspråken.

Utredningen förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk

I december 2016 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för förbättrade möjligheter för elever som tillhör de nationella

minoriteterna att få undervisning i sina respektive modersmål i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Utredningen skulle bl.a. kartlägga tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk respektive tillgången till tvåspråkig undervisning på nationella minoritetsspråk i olika skolformer, bedöma om åtgärder behövs för att främja tillgången och i så fall föreslå sådana. I november 2017 överlämnade utredningen betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan (SOU 2017:91) till regeringen. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Rätten till modersmålsundervisning

Som redogjordes för i den förra rapporten har elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna rätt till modersmålsundervisning även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Huvudmannen är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om endast en elev på skolenheten ansöker om undervisning i språket. Elever i grundskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna behöver inte heller ha grundläggande kunskaper i sitt nationella minoritetsspråk för att skolans huvudman ska vara skyldig att erbjuda modersmålsundervisning. Kravet på att det måste finnas en lämplig lärare gäller dock även för de nationella minoritetsspråken. Begränsningen att en elev bara kan få modersmålsundervisning i högst sju läsår om eleven får undervisningen utanför den garanterade undervisningstiden, är inte tillämplig för undervisningen i nationella minoritetsspråk. En romsk elev som kommer från utlandet kan även få modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl.

Den nämnda utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan gör bedömningen att det finns ett behov av att särskilja undervisningen nationella minoritetsspråk från modersmålsundervisningen generellt. Det tydliggör den särskilda status som dessa språk har och de nationella minoriteternas ställning i Sverige. Enligt utredningen är det viktigt att skilja på ämnet modersmål och ämnet nationellt minoritetsspråk, som delvis har olika syften. Ämnet nationellt minoritetsspråk ska utöver målen att utveckla kunskaper i och om språken och om minoriteternas kultur fungera som ett revitaliserande stöd för språken.

Utredningen föreslår därför att de fem nationella minoritetsspråken ska regleras separat från bestämmelserna om modersmålsundervisning. Istället

föreslår utredningen att ett nytt ämne införs, nämligen nationellt minoritetsspråk. Ämnet ska anges som ämne i skollagen och det ska införas nya bestämmelser om undervisning i ämnet i alla de obligatoriska skolformerna, för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Utredningen föreslår med hänsyn till ämnets karaktär och i förhållande till behovet av att revitalisera språken och säkra deras framtid i Sverige, en minsta garanterad undervisningstid om totalt 960 timmar i de obligatoriska skolformerna grundskolan, grundsärskolan och specialskolan, fördelat lika över stadierna. Detta motsvarar en undervisningstid om tre timmar per vecka. För sameskolan, som innefattar årskurs 1–6, föreslås att timtalet för nationellt minoritetsspråk ska uppgå till 640. Som nämnts ovan bereds nu utredningens förslag i Regeringskansliet.

Tvåspråkig undervisning

I 9 kap. 12 § skolförordningen (2011:185) framgår att för elever som har annat dagligt umgängesspråk med föräldrarna än svenska får delar av undervisningen i årskurs 1–6 anordnas på detta språk. För finska gäller detta även årskurs 7–9. I 1 och 2 §§ förordning (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan framgår att för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får delar av undervisningen i årskurserna 7–9 anordnas på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning). Under den sammanlagda tiden som en elev får tvåspråkig undervisning får högst hälften ges på umgängesspråket, och undervisningen ska planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Den nämnda utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan gör bedömningen att den nuvarande situationen för tvåspråkig undervisning är otillräcklig för finska och samiska samt obefintlig för meänkieli och att både kortsiktiga och långsiktiga lösningar behöver planeras för de nationella minoritetsspråken. Utredningen föreslår bl.a. att samma regler ska gälla för samtliga nationella minoritetsspråk som finska enligt 9 kap. 12 § skolförordningen, dvs. att tvåspråkig undervisning får anordnas under hela utbildningstiden. Vidare föreslås att kravet på dagligt umgängesspråk tas bort för att erbjudas tvåspråkig undervisning. Som nämnts ovan bereds nu utredningens förslag i Regeringskansliet.

Läraryrkesförberedelse

Läraryrkes- och förskolläraryrkesförberedelse och läraryrkets attraktivitet är en prioriterad fråga för regeringen och här ingår frågan om läraryrkesförberedelsen i de nationella minoritetsspråken.

Den nämnda utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan konstaterar att det finns ett akut behov av lärare i förskolan, i förskoleklassen och för årskurs 1–3 i grundskolan, medan de lärarutbildningar som finns i dag för finska och samiska är ämneslärarutbildningar som ger behörighet att undervisa i årskurs 7–9 i grundskolan eller i gymnasieskolan.

Enligt utredningen är det svårt att locka studenter till de lärarutbildningar som finns. Ämneslärarutbildningen i samiska vid Umeå universitet hade exempelvis inga sökande under 2018. En ytterligare utmaning är att skapa en behörighetsgivande utbildning som känns relevant för lärare i nationella minoritetsspråk som modersmål eftersom modersmållärare ofta undervisar elever i ett brett spann av årskurser, från de lägsta klasserna till de högsta. En annan utmaning är att skolväsendet inte lyckats utbilda tillräckligt många elever med kompetens i de nationella minoritetsspråken, för att det sedan ska finnas kvalificerade studenter till bl.a. lärarutbildningarna.

Utredningen konstaterar därför att det behövs en strategisk handlingsplan för hur behoven i skolorna och lärarutbildningarna för nationella minoritetsspråk ska kunna samordnas.

Utredningen bedömer vidare att möjligheten att inkludera nationella minoritetsspråk som valbart ämne i grundlärarutbildning med inriktning årskurs 4–6 bör utredas. Lärarutbildningarna för nationella minoritetsspråk behöver omfatta även grundskolelärare med inriktning årskurs 4–6 för att stödja det ökande intresset för nationella minoritetsspråk.

Utredningen föreslår även att möjligheten att skapa mer anpassade lärarutbildningar med inriktning nationella minoritetsspråk bör utredas. Som nämndes ovan bereds nu utredningens förslag i Regeringskansliet.

Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag att internt och externt vidta riktade insatser utifrån minoritetspolitikens mål. Inom ramen för detta uppdrag har myndigheten sedan den förra rapporten bl.a. tagit fram rapporten *Vad kan den svenska högskolan göra för ungdomar från Sveriges nationella minoriteter?* från 2018 och *Nationella minoritetsutbildningar* från 2017.

I regeringens skrivelse till riksdagen, *Nystart för en stärkt minoritetspolitik*, framkommer att UHR ser en möjlighet att förstärka myndighetens uppdrag kring inspiration och information för att få fler att påbörja utbildningar. I skrivelsen anger regeringen att den instämmer i den bedömningen och anser att det finns behov av att ytterligare utveckla den information som ges till enskilda som överväger olika utbildningsalternativ.

Språkcentrum

I skrivelsen *Nystart för en stärkt minoritetspolitik* konstateras att samiskt språkcentrum har utgjort ett nödvändigt och värdefullt bidrag i revitaliseringen av sydsamiskan. Inrättande av språkcentrum eller motsvarande funktioner för de nationella minoritetsspråken kan utgöra en viktig åtgärd för att revitalisera jiddisch, finska, meänkieli och romani chib. Regeringen gör därför bedömningen att ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken bör utarbetas och antas. Programmet bör innehålla såväl övergripande som specifika åtgärder och en tydlig ansvarsfördelning. Syftet med ett sådant program är att främja möjligheten för minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige. Regeringen bedömer vidare att organiseringen av språkcentrum eller motsvarande funktioner för att främja de nationella minoritetsspråken bör utredas för att kunna ingå i handlingsprogrammet.

Regeringen beslutade i juni 2018 att ge Institutet för språk och folkminnen (ISOF) i uppdrag att utreda formerna för hur språkcentrum för finska och meänkieli kan organiseras och utreda förutsättningarna för motsvarande funktioner för jiddisch och romani chib. Vidare beslutade regeringen att uppdra åt Sametinget att utreda hur Samiskt språkcentrums verksamhet kan utvecklas, bl.a. för att bidra till revitalisering av fler samiska språk.

I februari 2019 redovisade ISOF den första delrapporten *Språkcentrum för nationella minoritetsspråk*. I rapporten föreslås att språkcentrum för finska och meänkieli inrättas inom ramen för den egna myndigheten, dvs. ISOF. Språkcentrumet för finska föreslås placeras i Uppsala medan språkcentrumet för meänkieli föreslås placeras på två orter inom förvaltningsområdet, nämligen Kiruna och Övertorneå. Rapporten bereds inom Regeringskansliet och remitterades i mars 2019.

I mars 2019 redovisade Sametinget sin rapport Samiskt språkcentrums utvecklingsmöjligheter för att främja fler samiska språk. I rapporten föreslås att det inrättas två nya språkcentrum inom nord- respektive lule- och pitesamiskt område inom ramen för den egna myndigheten. Språkcentrumet för nordsamiska föreslås placeras i Kiruna medan språkcentrumet för lule- och pitesamiska föreslås placeras i Jokkmokk. Rapporten bereds inom Regeringskansliet och remitterades i maj 2019.

Se även vidare information om insatser inom utbildningsområdet under artikel 8.

Del II

Artikel 7

Nedan följer en redovisning av de generella åtgärder som vidtagits för minoritetsspråken samt även de åtgärder som vidtagits särskilt för de territoriellt obundna språken. Det som redovisas i del I är även tillämpligt i många av de nedanstående avseendena, de redovisas dock ej igen.

Artikel 7.1.a Erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom

De nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro liksom deras språk och kulturer behöver aktivt synliggöras och stödjas så att språken hålls levande och utvecklas och så att kulturen fortsätter att utövas och utvecklas. Språken och kulturerna är såväl egna kulturarv som en integrerad del av det gemensamma kulturarvet och den samtida kulturen i Sverige. Det är därför av stor vikt att de nationella minoriteterna ges möjligheter att lära sig, använda och vidareutveckla det egna minoritetsspråket och möjligheter att utöva och utveckla den egna kulturella identiteten. Det allmänna har därför enligt språklagen (2009:600), i fråga om minoritetsspråken, och minoritetslagen (2009:724) ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och för att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Den språkbytestprocess från de nationella minoritetsspråken till majoritetsspråket som beskrevs i den förra rapporten pågår alltjämt. En avgörande faktor för denna utveckling är att överföringen av språk mellan

generationerna inte fungerar fullt ut, vilket leder till att antalet talare minskar över tid. Regeringen bedömer därför i propositionen En stärkt minoritetspolitik att en fungerande överföring av språk och kultur mellan generationer är en central uppgift för minoritetspolitiken.

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik konstateras vidare att det krävs såväl främjandeåtgärder från det allmänna som aktivitet från minoriteterna för att bryta den negativa trenden och revitalisera språken.

Som redogjordes för i den sjätte rapporten har Statens kulturråd (Kulturrådet) initierat en utvecklingsdialog med landstingen för att främja de nationella minoriteternas språk och kulturverksamhet och detta arbete har fortsatt. Kulturrådet har särskilt uppmärksammat landstingens arbete med att främja de nationella minoriteternas – i synnerhet romers – kultur och kulturarv. Kulturrådet beaktar perspektivet från det samiska folket och övriga nationella minoriteter i läsning och beredning av de regionala kulturplanerna. Frågorna har sedan följts upp i de löpande dialoger med landstingen som Kulturrådet genomfört över året, med fokus på vikten av samråd med de nationella minoriteternas kulturaktörer.

Under 2019 får en ny folkhögskola statsbidrag från Folkbildningsrådet; folkhögskolan Paideia är Sveriges första folkhögskola med judisk profil och tillför nya perspektiv med inriktning mot judiskt språk och judisk kultur. I kulturkurserna erbjuds t.ex. att arbeten sätts i ett konsthistoriskt perspektiv i vilken den judiska kulturen spelar en stor roll. Kurserna är öppna för alla oavsett bakgrund, kultur och trosuppfattning.

Artikel 7.1.b Respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk

För information om detta hänvisas till föregående rapporter.

Artikel 7.1.c Åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk

Som nämndes i förra rapporten har Institutet för språk och folkminnen (ISOF) de senaste åren intensifierat sitt arbete med och för de nationella minoritetsspråken. Enligt ISOF fungerar myndighetens samverkan med de nationella minoriteterna väl.

Sedan den senaste rapporteringen 2016 har det språkvårdande arbetet på ISOF förstärkts. I mars 2018 anställdes en språkvårdare i meänkieli på heltid. En samordnare för minoritetsspråkvården anställdes dessutom 2017.

Språkvårdaren i meänkieli har inlett sitt arbete med att bl.a. träffa meänkielitalare i olika delar av landet för att inhämta önskemål och förväntningar. En referensgrupp för meänkieli har satts samman och en rådgivande funktion inrättats, för att regelbundet besvara frågor om meänkieli från både allmänhet och myndigheter.

Språkvårdsarbetet vid ISOF i finska, jiddisch och romani chib har fortgått under hela den aktuella perioden. De löpande uppgifterna innefattar terminologiskt arbete, upprättande av ordlistor och rådgivande verksamhet genom en språkjour där språkvårdarna regelbundet besvarar allmänhetens frågor om språken via telefon, e-post och sociala medier. Språkvårdarna och minoritetssamordnaren träffar regelbundet referensgrupperna som inrättats för varje språk för informationsinhämtning, kunskapsspridning och diskussioner om aktuella frågor. Språkseminarier, till vilka externa gäster och föreläsare bjuds in, hålls årligen för vart och ett av språken. Språkvårdarna deltar regelbundet som språkexperter i olika medier, t.ex. genom medverkan i radio, genom att skriva språkspalter i olika tidskrifter och genom föreläsningar. Den finska språkvården ger även ut en egen finskspråkig skrift, Kielviesti, som även har särskilda sidor för meänkieli. ISOF håller också föredrag, framförallt för minoritetsorganisationer.

Av de tidsavgränsade projekten vid ISOF kan nämnas utvecklingen av en digital språkbank för finskan och ett projekt med syfte att arbeta fram skrivregler för romani chib samt insamling och inspelning av talad jiddisch för dokumentation och forskning.

Vissa projekt som genomförts vid ISOF under perioden har berört samtliga fem nationella minoritetsspråk. Under 2018 har ett skolmaterial för gymnasieskolan om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken arbetats fram. Materialet fokuserar på att förklara syftet med Europarådets konventioner om minoriteternas språkliga och kulturella rättigheter på ett för ungdomar lättbegripligt språk. Under 2017 genomfördes också en inventering av samtliga kommuners webbplatser för att undersöka i vilken mån kommunerna informerar om och på de nationella minoritetsspråken, samt vilken eventuell förändring som skett sedan ISOFs tidigare mätning 2012. Resultatet visar att synligheten ökat för samtliga nationella minoritetsspråk på webbplatserna. Under 2018 arrangerade ISOF, inom ramen för det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet, en

workshop med fokus på de nordiska minoritetsspråken och mindre språken i Norden.

Under perioden 2016–2019 har ISOF bl.a. haft regeringens uppdrag att dokumentera dialekterna resanderomani respektive kaale genom inspelningar av tal. Materialet är tänkt att användas för historiskt bevarande men också för forskning.

Som redogörs för närmare under del I har ISOF även regeringens uppdrag att utreda formerna för hur språkcentrum för finska och meänkieli kan organiseras och även utreda förutsättningarna för motsvarande funktioner för jiddish och romani chib. Uppdraget ska slutredovisas den 1 oktober 2019.

Revitalisering av nationella minoritetsspråk

ISOF fördelar årligen medel för revitalisering av nationella minoritetsspråk. Under 2018 fördelade myndigheten 3,4 miljoner kronor i statsbidrag till 34 olika projekt. Under hösten samma år fördelades också, genom en extra utlysning, 2,7 miljoner kronor till 13 projekt som hade koppling till framtagning av pedagogiska material på eller om de nationella minoritetsspråken.

Under ett par år (2014–2015) sjönk antalet ansökningar om bidrag, för att sedan öka igen. Myndigheten har under 2016–2017 genomfört en omfattande analys och förändring av handläggningen av revitaliseringsbidragen. Analysen visade att det från minoriteternas sida fanns behov av mer stöd i ansökningsprocessen samt vägledning för hur framgångsrika revitaliseringsprojekt kan se ut. Efter att ha förtydligat ansökningsförfarandet och redovisningskraven har ISOF:s minoritetssamordnare på plats inhämtat erfarenheter från flera av de projekt som beviljats medel. Projekten har dokumenterats och efteråt har dokumentationen används för att hålla en workshop för minoritetsföreningar och andra representanter, i syfte att sprida kunskap om revitaliseringsarbete.

Artikel 7.1.d Landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet

Terminologiskt arbete

En förutsättning för att de nationella minoritetsspråken ska kunna användas i samhället – i t.ex. kontakt med myndigheter, i rättsväsendet och i skolan – är att det finns samhällstermer på språken. Därför behövs ett kontinuerligt terminologiskt arbete med fokus på ord som används i förvaltningen och samhället. Detta gäller för alla fem språken i olika grad, men särskilt stort är behovet för de språk som inte är standardiserade. En stor del av de språkvårdande insatserna för minoritetsspråken hos Institutet för språk och folkminnen (ISOF) är därför koncentrerade till terminologiskt arbete inom olika samhällsområden.

Under perioden 2016–2019 har ISOF:s arbete med en omsorgsordlista i finska slutförts. Ordlistan ska hjälpa svensk vårdpersonal i vården av äldre med finskt ursprung. Arbete pågår med svensk-finska ordlistor inom områdena kyrka och religion, juridik, bibliotek samt högskolan. Myndigheten arbetar också med en stor finsk-svensk ordbok i samarbete med Institutet för de inhemska språken i Finland.

För romani chib har ISOF under perioden färdigställt skolordlistor på dialekterna lovara, arli och kelderasch samt omsorgsordlistor på resande-romani, arli, lovara, kelderasch, polsk romani och kaale. De sistnämnda syftar till att hjälpa svensk vårdpersonal i vården av äldre med romskt ursprung. Arbete med att digitalt publicera en ordlista på jiddisch pågår också.

Äldreomsorg på minoritetsspråk

Genom propositionen En stärkt minoritetspolitik skärptes minoritetslagen bl.a. genom att rätten till äldreomsorg på finska, meänkieli respektive samiska ska gälla hela eller en *väsentlig del av* verksamheten. Tidigare omfattade rätten till äldreomsorg hela *eller delar av* verksamheten. Den formuleringen tillät dock en restriktiv tolkning av omfattningen av och innehållet i äldreomsorgen. Detta kunde i sin tur verka hämmande för viljan att ta del av sådan omsorg.

Lagändringen innebar även att rätten till äldreomsorg ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Många gånger är det minst

lika viktigt för äldre som tillhör de nationella minoriteterna att hänsyn tas till deras kulturella identitet som att verksamheten bedrivs på minoritetsspråket. För majoriteten av äldreomsorgen, t.ex. den som ges genom särskilda boenden eller genom hemtjänst, är platsen där verksamheten bedrivs även den äldres bostad. I denna omsorg är det därför särskilt viktigt att beakta den äldres behov av att kunna bibehålla sin kulturella identitet.

Vidare innebar lagändringen stärkta möjligheter till äldreomsorg på jiddisch och romani chib. Genom ett tillägg i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen ska kommuner verka för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i jiddisch och romani chib där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor. Tidigare gällde det endast för finska, meänkieli och samiska.

Att det finns en bristande efterfrågan på äldreomsorg på minoritetsspråk har framkommit som en möjlig orsak till att omfattningen av äldreomsorg på minoritetsspråk inte är större i kommunerna. Det kan finnas flera faktorer som påverkar efterfrågan av äldreomsorg på minoritetsspråket. En viktig faktor är vilken information kommunen lämnar om den service de kan erbjuda och sättet vilket denna information lämnas på. Genom lagändringen infördes därför en skyldighet för kommuner att informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till äldreomsorg på minoritetsspråk.

Synliggörande

Åren 2017–2019 har Statens kulturråd (Kulturrådet) i särskilt uppdrag att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk. I uppdraget ingår också att i samverkan med romska företrädare och sakkunniga genomföra läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter. Eftersom uppdraget på lång sikt förväntas bidra till en fungerande infrastruktur för utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken, behövdes en grundläggande analys av vilka hinder som finns. Genom Kulturrådets dialoger, samråd med minoritetsorganisationer och rundabordssamtal med författare, förlag, bibliotek och minoritetsföreträdare som förts under uppdragets första faser framkommer att aktörerna inom områdena gemensamt identifierar en mängd hinder och behov.

Bokstart är Kulturrådets nationella satsning för föräldrar och vuxna i små barns (0–3 år) närhet, med syfte att tidigt stimulera språkutveckling. Inom

Bokstart samverkar bibliotek, barnhälsovård och förskola. För att stärka professionerna i deras möte med barn och stötta föräldrar/vårdnadshavare att överföra sitt nationella minoritetsspråk till barn har professor Leena Huss skrivit två artiklar samt deltagit i två filmer som ska publiceras på Bokstarts webbplats. Kulturrådet har också tagit fram översättningar av faktablad på de fem minoritetsspråken och för några av språken även på deras varieteter. Detta material finns att ladda ner fritt på Bokstarts webbplats.

Kulturrådet förde dialoger och samråd i februari 2019 med olika aktörer, framför allt den romska minoriteten, för att inhämta synpunkter kring möjligheten till en läsambassadör för nationella minoriteter med fokus på den romska minoriteten.

Sedan den förra rapporten har även en sverigefinsk filmfestival fått stöd via Kulturrådets stöd till nationella minoriteters kulturverksamhet och en romsk filmfestival har fått stöd från bidrag till romsk kultur.

Åren 2018–2020 genomför regeringen en särskild satsning på folkbiblioteksverksamhet, kallad Stärkta bibliotek. Bidrag kan sökas för att stärka en kommuns folkbiblioteksverksamhet vad gäller verksamhetsområden och grupper som beskrivs i bibliotekslagen. Insatserna kan gälla språkutveckling och kan ha fokus på mångfald och mångspråkighet. De nationella minoriteterna tillhör folkbibliotekens prioriterade målgrupper. Fördelat på 11 ansökningar deltar 14 kommuner i Stärkta bibliotek-satsningar som på olika sätt rör nationella minoriteter 2018. En tyngdpunkt ligger på satsningar för den samiska gruppen.

Genom Sveriges Radios, Sveriges Televisions och Utbildningsradions sändningar på de nationella minoritetsspråken synliggörs de språkliga minoriteterna för en bred allmänhet. Under 2018 sändes över 11 200 timmar på de nationella minoritetsspråken i de ordinarie sändningarna i marknätet (FM och DAB). Flest antal timmar sändes på finska 7 888 timmar. Utbudet har ökat varje år sedan 2015.

Hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens

Socialstyrelsen gav i december 2018 ut ett meddelandeblad med information om minoritetslagen i dess nya lydelse i de delar den är aktuell för socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (Skr. 2017/18:282) anger regeringen att det är nödvändigt att det inom hälso- och sjukvården utvecklas och bedrivs ett arbete för att öka kunskaperna om de nationella minoriteterna och deras förutsättningar och behov. Därutöver ska landstingen beakta bestämmelserna om de nationella minoriteternas rättigheter och det allmännas skyldigheter i minoritetslagen och i annan lagstiftning i syfte att säkerställa en jämlik vård för alla.

Regering gav i juni 2018 Socialstyrelsen ett tvådelat uppdrag. Myndigheten ska dels informera kommuner, landsting, vårdgivare och andra berörda aktörer om minoritetslagens betydelse för socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Myndigheten ska vidare genomföra en kartläggning av behovet av kunskapshöjande insatser inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, och vid behov lämna förslag till åtgärder. Uppdraget redovisades i maj 2019 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Socialstyrelsen har idag inga uppgifter om hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens och förmåga att använda minoritetsspråken. Enligt Socialstyrelsen råder det en viss oklarhet och olika tolkningar om huruvida kartläggning av personalens språkkunskaper strider mot GDPR.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har genomfört en nationell enkätundersökning till landsting och kommuner inom ramen för den årliga uppföljningen av minoritetspolitikens utveckling.

Artikel 7.1.e Samarbete mellan talare av samma språk och andra språk

Expertkommittén har efterfrågan information om långsiktig finansiering av samarbetet Ung minoritet som bedrivits av flera ungdomsförbund i samverkan. De medverkande förbunden har sedan det föregående rapporteringstillfället avslutat samarbetet.

Regeringen beviljade i juni 2018 organisationen LSU – Sveriges ungdomsorganisationer ett bidrag för att genomföra kapacitetshöjande insatser för de nationella minoriteternas ungdomsförbund. LSU har redovisat att ett arbete bedrivits i samarbete med de aktuella ungdomsförbunden.

Sedan föregående rapporteringstillfälle har nivån på det bidrag som de nationella minoriteternas riksorganisationer och organisationer av riksintresse erhåller ökat. För 2019 har den totala bidragsnivån höjts med 1,9

miljoner kronor per år till en nivå om 6,5 miljoner kronor. Detta motsvarar en ökning på drygt 40 procent.

I övrigt hänvisas till föregående rapporter.

Artikel 7.1.f Undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer

Lunds universitet har i uppdrag att erbjuda utbildning i jiddisch. Under 2018 erbjöd universitetet tio olika kurser i ämnet jiddisch. Genom att vissa av kurserna ges på distans ökar tillgängligheten i hela Sverige för utbildning i jiddisch. En av kurserna som kommer att anordnas under 2019 är en kandidatkurs i jiddisch. Kursen ska ge fördjupade språkkunskaper i jiddisch och innehåller ett vetenskapligt fokus på litteratur och kultur. Under hela kursen ska språkfärdighet i jiddisch, både i tal och skrift, tränas.

Södertörns högskola har i uppdrag att bygga ut ämneslärarutbildning i romani chib. För detta åtagande erhåller högskolan 2,1 miljoner kronor per år. Under 2018 har utvecklingen av ämneslärarutbildningen fortsatt.

Nätverket för högskoleutbildning i de nationella minoritetsspråken (NätMin), som innefattar representanter från de lärosäten som anordnar utbildning i språken, Språkrådet och Skolverket, har träffats två gånger per termin för diskussion och erfarenhetsutbyte gällande de nationella minoritetsspråkens situation och utveckling i ett skolperspektiv.

Södertörns högskola har även arbetat vidare med förstärkningen av kompetensen hos verksamma modersmållärare i romani chib. Den tredje omgången av den romska brobryggarutbildningen 2016–2018 med inriktning mot både skola och socialtjänst, avslutades under 2018 samtidigt som en fjärde omgång startades. Sammantaget har högskolan sedan 2012 inom ramen för uppdragsutbildningarna haft över 50 romska deltagare. Beställare av uppdragsutbildningarna har bland andra varit Skolverket och Socialstyrelsen. Erfarenheterna som görs inom arbetet med uppdragsutbildningarna är värdefulla för utvecklingen av den framtida ämneslärarutbildningen, skriver högskolan i sin årsredovisning för 2018.

Enligt Södertörns högskola är romska studier ett växande mångvetenskapligt fält på högskolan. Högskolan har nu skapat ett forum för romska studier på nätet där information om aktuell forskning inom ämnet, utbildning, samarbeten och annat som rör verksamheten samlas.

Ämnet romska studier behandlar romers, resandes och andra relaterade gruppers erfarenhet, språk och kultur, samt antiziganism. Forskare inom fältet är verksamma på flera av högskolans institutioner.

Sedan 2018 har Skolverket ett samlat ansvar för frågor om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde. Skolverket ska verka samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Skolverkets målsättning är att nationella minoriteter har möjlighet att ta del av sina rättigheter inom skolväsendet. Under 2018 har myndigheten tagit fram en verksamhetslogik för hur arbetet ska bedrivas och tydliggjort vilka som berörs internt och externt.

Inom ramen för sitt uppdrag att öka kunskapen i skolan om den nationella minoriteten romer har Skolverket erbjudit ett riktat stöd till Stockholms Stad och Malmö Stad. I Stockholms Stad genomförs det av Södertörns högskola och är en del av en satsning på MR-ambassadörer och i Malmö tillsammans med Romskt Informations- och kunskapscenter (RIKC). Inom ramen för samma uppdrag har Skolverket en referensgrupp bestående av ämneslärare där majoriteten tillhör den nationella minoriteten romer.

Statens Skolinspektion har vid flera tillfällen vid riktad tillsyn riktat kraftig kritik mot huvudmannen för Roma Kulturklass vid Hammarby-skolan, varför huvudmannen, Stockholms stad, beslutat att lägga ner verksamheten från och med hösten 2018.

I 1 och 2 §§ förordning (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan framgår att för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna får delar av undervisningen i årskurserna 7–9 anordnas på umgängesspråket (tvåspråkig undervisning). Under den sammanlagda tiden som en elev får tvåspråkig undervisning får högst hälften ges på umgängesspråket, och undervisningen ska planera så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Utredningen Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (SOU 2017:91) gör bedömningen att den nuvarande situationen för tvåspråkig undervisning är otillräcklig för finska och samiska

samt obefintlig för meänkieli och att därför både kortsiktiga och långsiktiga lösningar behöver planeras för de nationella minoritetsspråken. Se närmare om utredningens förslag (vilka för närvarande bereds i Regeringskansliet) under del I punkten 3.

Artikel 7.1.g Möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta

Som redogjordes för i den förra rapporten är utbildning vid universitet och högskolor öppen för alla som är behöriga till respektive utbildning, oavsett bostadsort. Vissa kurser ges även i form av distansundervisning.

I den förra rapporten redogjordes även för folkbildningen, som är verksam utanför det reguljära utbildningssystemet och är fri och frivillig. Folkbildningen delas upp i studieförbund och folkhögskolor. Nedan följer statistik över studieförbundsarrangemang som rubricerats med något minoritetsspråk 2018.

	<i>Finska</i>	<i>Jiddisch</i>	<i>Meänkieli</i>	<i>Romani chib</i>	<i>Samiska</i>
<i>Arrangemang</i>	485		40	46	23
<i>Studietimmar</i>	16 778		797	1864	691
<i>Deltagare</i>	4 135		370	170	224
<i>Kvinnor</i>	2 709		263	50	153
<i>Män</i>	1426		107	120	71

Nedan följer statistik över kulturprogram som rubricerats med något minoritetsspråk under 2018.

	<i>Finska</i>	<i>Jiddisch</i>	<i>Meänkieli</i>	<i>Romani chib</i>	<i>Samiska</i>
<i>Arrangemang</i>	269	3	93	429	66
<i>Deltagare</i>	7 459	155	1358	10 790	1 880
<i>Kvinnor</i>	4 553	76	848	6 549	1 134
<i>Män</i>	2 926	79	510	4 241	746

Vad gäller folkhögskoleverksamhet levererades inte kursnamn i Folkhögskolans statistikrapport 2018 varför metoden med kursens rubricering inte kan användas för att visa statistik. Tre folkhögskolor är dock specialinriktade på att arbeta med deltagare tillhörande minoritetsspråksgupper:

Romani	Agnesberg, Interkulturella folkhögskolan (fr.o.m. 2016)
Jiddisch	Paidea, försöksverksamhet under Kista folkhögskola t.o.m. 2018, egen folkhögskola från 2019.
Finska	Haparanda, Sverigefinska folkhögskolan

Artikel 7.1.h Studier och forskning vid universitet eller motsvarande

I denna del hänvisas till den förra rapporten samt vad som redogjorts för under del 1 punkten 3.

Artikel 7.1.i Transnationellt utbyte

Det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2018 har tagit initiativ till en gemensam nordisk satsning på kultur och utbildning för revitalisering och stärkande av små språk, däribland de nationella minoritetsspråken, i Norden 2019–2021. Satsningen omfattar insatser för informationsspridning, inspiration och kompetensutveckling. Verksamheten ska leda till rekommendationer i form av kompetensutvecklingsverktyg. Satsningen ska även leda till att nordiska nätverk och strategiska partnerskap etableras och att samarbete om liknande utmaningar för nordiska kultur-, utbildnings- och språkrevitaliseringsaktörer kan initieras. Ett av målen med satsningen, som förvaltas av Institutet för språk och folkminnen (avd. för språkvård), är att fler språkrevitaliseringsprojekt ska söka stöd från nordiska utbildnings- och språkutbytesprogram.

Artikel 7.2 Förbud, oberättigade åtskillnader, uteslutningar, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk

Med hänvisning till Expertkommitténs referens till FN:s barnkonvention vill regeringen nämna att en lagrådsremiss med förslag till lag om inkorporering av barnkonventionen beslutades i juli 2017. Den 15 mars 2018 beslutade regeringen om en proposition med förslag till lag om inkorporering av barnkonventionen ("Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter", prop. 2017/18:186). I propositionen föreslås att artiklarna 1–42 i barnkonventionen i originaltexternas lydelse ska gälla som svensk lag. Den 13 juni 2018 fattade riksdagen beslut om att inkorporera barnkonventionen i svensk lag. Lagen träder i kraft den 1 januari 2020.

Genom inkorporering ges barnkonventionen ställning som svensk lag vilket innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

Vidare kommer inkorporeringen av barnkonventionen bidra till att synliggöra barnets rättigheter och skapa förutsättningar för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. En inkorporering innebär också att barnets roll som rättssubjekt med egna specifika rättigheter tydliggörs och kan därmed förväntas medverka till att barnet i högre grad hamnar i fokus i de situationer som gäller barnet.

I övrigt hänvisas till tidigare rapporteringar.

Artikel 7.3 Ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet

Det kunskapshöjande arbetet bedrivs av många olika aktörer och är viktigt för att öka förståelsen mellan språkliga grupper.

Public service-företagens verksamhet ger synlighet åt de nationella minoriteternas språk och kultur i radio och tv. Public service-utbudet ska på ett övergripande plan präglas av folkbildningsambitioner och Utbildningsradion (UR) har ett särskilt ansvar för att erbjuda ett utbud riktat såväl till barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning, studieförbund och folkhögskolor. Public service-företagen och andra medier har också en betydande roll i att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna.

Såväl Statens skolverk som UR har producerat läromedel och supplement som utgör en viktig del av det undervisningsmaterial som finns att tillgå inom området. Utbildningsväsendet ska ge alla som genomgår utbildning i Sverige vissa grundläggande kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och sådana kunskaper utgör en del av det centrala innehållet i bl.a. grundskolan.

Relevanta statliga myndigheter, bl.a. Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm län, arbetar med olika former av informationsgivning. Det sker bl.a. genom webbplatsen minoritet.se och genom olika former av informations- och inspirationsmaterial. Forum för levande historia har sedan inrättandet ett uppdrag att belysa antisemitism med utgångspunkt i Förintelsen. Myndighetens uppdrag har sedan dess utökats till att omfatta arbete för demokrati och alla människors lika värde, och omfattar i dag särskilda uppdrag när det gäller antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

De nationella minoriteternas organisationer bedriver ett mycket viktigt arbete med att synliggöra minoriteterna och därmed öka allmänhetens kunskap. Bland annat har ungdomsförbunden Sverigefinska ungdomsförbundet och Sáminuorra tagit fram språkpaket till nyblivna föräldrar för att uppmuntra användandet av finska och samiska. Starka förebilder som tillhör nationella minoriteter och som syns inom populärkulturen, i film och tv-serier eller i konst kan ofta vara mer betydelsefulla för bilden av minoriteterna i majoritetssamhället än statliga kunskapshöjande åtgärder. Filmer och tv-produktioner har på senare tid framgångsrikt lyft fram de nationella minoriteterna i Sverige för en bredare publik.

Artikel 7.4 Delaktighet och inflytande

De ändringar av minoritetslagen som trädde ikraft den 1 januari 2019 innefattar en ny bestämmelse som förtydligar innebörden av samråd med nationella minoriteter i frågor som berör dem. Samråd enligt lagen ska ske genom att förvaltningsmyndigheterna för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndigheternas beslutfattande. I propositionen En stärkt minoritetspolitik gör regeringen en rad förarbetsuttalanden om vad detta innebär för förvaltningsmyndigheter.

Tidigare angavs i lagen även att samråd skulle ske med *representanter* för minoriteterna, men representanter har nu strukits. Ett av skälen till ändringen är att *representanter* kan leda tanken till att det är föreningsrepresentanter som avses. Många gånger inriktar sig också myndigheter på att hitta representanter som kan företräda de nationella minoriteterna hos föreningar, och en återkommande anledning till att samråd inte genomförs uppges vara att kommunerna saknar föreningar att samråda med.

Vad gäller barns och ungas inflytande och delaktighet infördes genom den nämnda propositionen även en ny bestämmelse som tydliggör att förvaltningsmyndigheter särskilt ska främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

Regeringskansliet har fortsatt använt metoden med ett storsamråd med samtliga nationella minoriteter och fem enskilda samråd med respektive nationell minoritet. För mer information om detta hänvisas till föregående

rapporter. Därutöver pågår ett utvecklingsarbete gällande de metoder som Regeringskansliet använder för inflytande och samråd.

I regeringens strategi för romsk inkludering framgår tydligt att romsk delaktighet och inflytande ska präglade arbetet med strategin på alla nivåer. Regeringskansliet, berörda myndigheter och kommuner har i olika former genomfört och vidareutvecklat samråd med romska sakkunniga och representanter. De myndigheter och kommuner som involveras i arbetet genomför också i allt högre grad sitt arbete tillsammans med romer, exempelvis med romska sakkunniga eller brobyggare.

Regeringskansliet har kontinuerlig dialog med en romsk referensgrupp med 20 romska sakkunniga inom olika områden, kvinnor och män i olika åldrar från olika romska grupper i Sverige. Deltagarna har förordnats efter en nomineringsprocess då romer fått föreslå deltagare. Därutöver träffar statsrådet romska företrädare i andra konstellationer.

Regeringen gav 2016 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) i uppdrag att under fyra år genomföra utbildning i föreningsteknik och erfarenhetsutbyte mellan romska och icke-romska organisationer. Myndigheten har särskilt involverat romska flickor och kvinnor i genomförandet av uppdraget.

På uppdrag av regeringen fördelar MUCF årligen statligt stöd till barn- och ungdomsorganisationer i syfte att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Under 2018 mottog fyra ungdomsorganisationer som företräder nationella minoriteter organisationsbidrag: Judiska ungdomsförbundet i Sverige, Romska ungdomsförbundet, Sáminourra och Sverigefinska ungdomsförbundet.

Artikel 7.5 Territoriellt obundna språk

De åtgärder som redovisas ovan gäller samtliga nationella minoritetsspråk, inklusive de två territoriellt obundna språken romani chib och jiddisch (förutom i de fall där det uttryckligen anges att en insats rör ett visst eller vissa språk). Därmed hänvisas till svaren under 7.1–7.4 ovan.

DEL III

Redovisning av utvecklingen gällande finska, samiska och meänkieli

Nedan följer en redovisning av de generella åtgärder som vidtagits för de territoriellt bundna språken finska, samiska och meänkieli. Det som redovisas i del I och II är även tillämpligt i många av de nedanstående avseendena, de redovisas dock endast i begränsad omfattning igen.

Artikel 8 Utbildning

Utbildningsområdet har fortsatt ett antal utmaningar när det gäller de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Som redogjorts för i del I punkten 3 tillsatte regeringen därför i december 2016 utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk. Utredningen lämnade sitt betänkande *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering* i november 2017 och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

För den generella utvecklingen inom området, se insatser som redovisats i del I.

Förskoleverksamhet

Den 1 januari 2019 trädde en ändring i skollagen i kraft, som innebar att rätten till förskola på finska, meänkieli respektive samiska i kommuner som ingår i ett förvaltningsområde stärktes.

Enligt 2 a § skollagen ska en hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt minoritetslagen erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en *väsentlig del* av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Det anges även att vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola.

Tidigare reglerades rätten till förskola på minoritetsspråk i minoritetslagen och gällde hela eller *delar av* verksamheten. Kravet på ”delar av verksamheten” gavs dock vid tillämpningen i många fall en restriktiv tolkning. Redan av begreppens ordalydelse framgår att ett krav på ”delar av” verksamheten är lägre ställt än ett krav på ”väsentlig del”. I propositionen En stärkt minoritetspolitik konstaterar regeringen att det i språkstadgan inte närmare utvecklas vad som är en ”väsentlig del”. Men eftersom det

övergripande syftet med stadgan är att skydda och främja minoritetsspråken, särskilt sådana som riskerar att dö ut, måste utgångspunkten vara att omfattningen av utbildningen på minoritetsspråket bör vara sådan att den bidrar till att minoritetsspråken bevaras, utvecklas och förs vidare till nya generationer. Endast genom detta förhållningssätt kan det vara fråga om verkliga insatser för språkrevitalisering.

2019 ingår 66 kommuner i det finska förvaltningsområdet, 25 kommuner i det samiska och 8 kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli.

Modersmål på nationella minoritetsspråk i förskola och i förskoleklass finns hos knappt hälften av Sveriges kommuner. I kommunerna som ingår i förvaltningsområden är det vanligare, närmare åtta av tio kommuner erbjuder det. Att en kommun rapporterat att den erbjuder modersmål och på nationella minoritetsspråk beskriver emellertid inte i vilken utsträckning efterfrågade behov avseende olika språk uppfylls. Förhållandevis många kommuner, tre av tio, har även svarat att de är osäkra på om skolan erbjuder modersmål på nationella minoritetsspråk.

Nedan följer statistik över modersmål på nationella minoritetsspråk i förskola och i förskoleklass.

	<i>Modersmål i förskola</i>	<i>Modersmål i förskoleklass</i>
<i>Totalt antal</i>	97	103
<i>Total andel</i>	45 %	48 %
<i>Antal i förvaltningsområde</i>	66	60
<i>Andel i förvaltningsområde</i>	84 %	76 %
<i>Antal ej i förvaltningsområde</i>	31	43
<i>Andel ej i förvaltningsområde</i>	23 %	32 %

Grundskolan

Under denna del hänvisas till vad som anförs i del I punkten 3.

Sameskolan

I betänkandet Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning (SOU 2017:44) föreslås utökade möjligheter att få använda fjärrundervisning i sameskolan. Förslaget innebär att fjärrundervisning får användas i fler ämnen än i dag. Syftet är bl.a. att kunna erbjuda undervisning av hög kvalitet och med behöriga lärare, när det saknas behöriga lärare eller när antalet elever i en undervisningsgrupp är litet. Förslaget om fjärrundervisning

omfattar bl.a. det nationella minoritetsspråket samiska i alla årskurser i sameskolan, där det ofta är svårt att finna behöriga lärare och där undervisningsgrupperna är små. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Från och med 2018 har regeringen tillfört Statens skolverk två miljoner kronor årligen för att förbättra villkoren för fortbildningsinsatser i samiska och därmed öka graden av behöriga lärare. Vidare har Skolverket fått i uppdrag i regleringsbrevet för 2018 att utveckla, tillgängliggöra och finansiera uppdragsutbildningar för att öka graden av behöriga lärare i samiska. I samband med detta bereds nödvändiga författningsändringar i Regeringskansliet.

Gymnasieskolan

Det är jämförelsevis (jämfört med grundskolan) få elever som väljer att studera sitt modersmål i gymnasieskolan. Det gäller generellt och inte enbart för de nationella minoritetsspråken. 2018 var det enligt Skolverkets nationella statistik bara 22 av 81 536 elever som slutförde gymnasieskolan med ett eller flera betyg i samiska. Antalet elever som läst samiska hade dock ökat jämfört med de föregående två läsåren. Att det är så få elever som läser samiska, gör inte förutsättningarna för att starta tvåspråkig undervisning gynnsamma. Det finns möjligheter för en huvudman att erbjuda tvåspråkig undervisning i gymnasieskolan men i praktiken förekommer det nästan uteslutande undervisning på engelska.

Utöver rätten till modersmålsundervisning och möjlighet till undervisning inom ramen för moderna språk, finns även möjlighet till nationellt utformade utbildningar med samisk profil. I gymnasieskolan finns utbildningen samiska näringar. Det är ett treårigt yrkesprogram med samisk inriktning och med egna examensmål. Programmet har anordnats i Jokkmokk där man också har samhällsvetenskapsprogrammet med samisk profil. Utbildningen har dock inte anordnats på ett antal år på grund av för få sökande. Det finns också en s.k. särskild variant av det högskoleförberedande samhällsvetenskapsprogrammet med samisk profil.

I gymnasieskolan studerar fler elever finska än de andra nationella minoritetsspråken sammanlagt. Enligt den nationella statistiken var det också fler elever som slutförde gymnasieskolan med ett eller flera betyg i finska 2018 jämfört med 2016 och 2017. Totalt sett rörde det sig om 135 elever

2015, 122 elever 2017 och 157 elever 2018. Dessa elever hade betyg i finska inom antingen moderna språk eller modersmål. Det har funnits försök att skapa gymnasieutbildningar med finska som inriktning, men det har inte funnits tillräckligt antal sökande.

Antalet elever som studerar meänkieli är enligt Skolverkets nationella statistik för få för att redovisas med siffror i den nationella statistiken. Det rör sig årligen om färre än fem elever per årskull som slutfört sin gymnasieutbildning med studiebevis eller gymnasieexamen med ett eller flera betyg i meänkieli som modersmål eller som modernt språk. Det totala antalet elever som slutförde gymnasieskolan per år varierar något men uppgick 2018 till 81 536 elever.

Meänkieli har enligt Utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk inte blivit etablerat som ett språk ungdomar använder trots språkstöttande projekt och aktiviteter. Det leder till mycket stora utmaningar när det gäller rekryteringen av elever till språkundervisningen i meänkieli.

I betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering lämnas bl.a. förslag som rör möjligheten till riksrekrytering även på högskoleförberedande program med profil nationella minoriteter. Utredningen lämnar också, vilket redovisas ovan under del I punkten 3; förslag på nationella minoritetsspråk som ett eget ämne och på att förkunskaper i språket inte ska krävas för tillgång till undervisning i ämnet. Förslaget innebär att även ungdomar som i senare tonåren vill studera sitt nationella minoritetsspråk har rätt till sådan undervisning. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

Umeå universitet har i uppdrag från regeringen att fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i samiska. Under 2018 var det dock inga studenter som sökte denna men studenter har dock antagits till fristående kurser i samiska och de informeras kontinuerligt under sina studier om möjligheten att komplettera sina ämnesstudier med en kompletterande pedagogisk utbildning för att nå ämneslärarexamen. Information om möjligheterna att på detta sätt utbilda sig till lärare i samiska sprids bland annat i kontakt med intresseorganisationer.

Ett problem är att antalet befintliga och möjliga universitetslärare är begränsat, vilket gör miljöerna sårbara. Under 2018 fick t.ex. den enda läraren med inriktning på nordsamiska en postdoktorsanställning och tillbringa arbetstiden i Norge och Finland. Eftersom ingen vikarie kunde rekryteras måste kurserna i nordsamiska ställas in. För att på sikt förbättra situationen och garantera forskningsanknytningen har rekrytering av 1–2 doktorander påbörjats.

När det gäller Umeå universitets anordnande av samiska språkkurser påbörjade åtta studenter examensarbete för masterexamen i samiska studier respektive samiska språk under våren 2018. Tyvärr var det en nedgång i antalet studerande på grundnivå. Kursen *Samiska B, Samiska kulturstudier* lockade så få sökande att den ställdes in. På kurserna i lule- respektive sydsamiska registrerades bara ett fåtal studenter.

Umeå universitet har också ett uppdrag från regeringen att fortsätta uppbyggnaden av ämneslärarutbildningen i meänkieli. Under 2018 genomförde lärosätet vissa marknadsföringsinsatser även för meänkieli. Eftersom meänkieli är ett nytt akademiskt ämne innebär det dock att antalet personer med både hög kompetens i språket och hög akademisk examen med relevant inriktning är sällsynta. Även forskningen om meänkieli och litteratur på meänkieli är likaledes sällsynt.

Umeå universitet anordnar ett antal kurser i meänkieli på grundnivå. Till exempel erbjöds under höstterminen 2018 en ny omgång med kurserna Meänkieli: Nybörjarkurs I och Meänkieli: Nybörjarkurs II (steg 2). Dessa kurser var helt nätbaserade och erbjöds på halvfart. Nybörjarkurs I lockade liksom tidigare år många sökande.

Under 2018 tilldelades Umeå universitet över 4 miljoner kronor för utveckling och anordnande av ämneslärarutbildning i samiska respektive i meänkieli.

Umeå universitet har regelbundna träffar med andra lärosäten med uppdrag att erbjuda lärarutbildning i ett nationellt minoritetsspråk, samt med organisationer som företräder minoritetsspråk.

Stockholms universitet har ett särskilt uppdrag att anordna utbildning i finska och att fortsätta uppbyggnaden av ämneslärarutbildningen i finska. Universitetet rapporterar i sin årsredovisning för 2018 att utbildningen

fortsatt getts enligt en modell med ämnesstudier till en omfattning av 90 högskolepoäng följt av kompletterande pedagogisk utbildning. Modellen som används sedan höstterminen 2017 har visat sig svara väl mot t.ex. behovet av en ämneslärarutbildning, och antalet studenter som påbörjat studierna mot ämneslärarexamen har ökat något jämfört med tidigare år.

Ämnesstudierna med didaktisk inriktning ges även som fristående kurser med möjlighet till deltidstudier, exempelvis för studenter som vill få utökad behörighet i finska. Som ett steg för att täcka det nationella behovet av fortbildning för lärare har en fristående kurs erbjudits som distanskurs under hösten.

Under 2018 har Stockholms universitet planerat och konkretiserat samarbete med lärare och skolor samt byggt upp kringresurser för ämneslärarutbildningen. Som ett exempel har det ordnats två kompetensutvecklingsdagar för lärare i finska med ca 50 deltagare per gång. Seminarierna, som planeras att hållas minst en gång per läsår, fungerar även som informations- och rekryteringsplattform.

Forskningen om de speciella didaktiska förhållandena för sverigefinska elever har blivit alltmer fokuserad, på kort och lång sikt. En del av detta har utvecklats i samarbete med Skolverket. En konsekvens av detta är att inslaget ”sverigefinsk kultur” i kursplanerna för grundskolan och framtagandet av undervisningsmaterial via Skolverket nu aktivt studeras och definieras i samarbete mellan skolor och forskare vid universitetet. Konkreta exempel på detta didaktiska fokus är kurserna Minoritetspedagogik i Norden för lärarstudenter, 10 högskolepoäng på grundnivå respektive avancerad nivå, som hölls i somras i samarbete med ett Nordplusnätverk kring minoritetspedagogik, samt universitetets regelbundna möten inom Nätverket för högskoleutbildning i nationella minoritetsspråk (NätMin). Stockholms universitetet erhåller 2,1 miljoner kronor per år för uppdraget om utveckling och anordnande av ämneslärarutbildningen i finska.

Uppdragsutbildningar för lärare

Enligt Skolverkets instruktion har myndigheten ett samlat ansvar för frågor om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde. Skolverket ska verka samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Skolverkets målsättning är att nationella minoriteter har möjlighet att ta del av sina rättigheter inom

skolväsendet. En behörighetsgivande uppdragsutbildning för lärare i samiska startade hösten 2018 med drygt 20 deltagare och ska pågå under fyra terminer till och med höstterminen 2020 (U2018/00760/S). Inför uppstarten av utbildningen arrangerade Skolverket samråd med den samiska ungdomsorganisationen Sáminourra.

I övrigt hänvisas till vad som anges i del I punkten 3.

Tillsynsorgan

Som redogjorts för i tidigare rapporter är Skolinspektionen den statliga myndighet som har till uppgift att granska skolor och bedöma ansökningar om att driva fristående skolor.

I februari 2019 fattade Skolinspektionen beslut om att inleda en granskning av rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolans årskurser 7–9. Granskningen kommer att genomföras som en tematisk tillsyn och omfattar 25 huvudmän, såväl kommunala som enskilda. Syftet med granskningen är att tillsyna om huvudmannen fullgör sina skyldigheter att erbjuda och anordna modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk. Ett andra syfte med granskningen är att också kartlägga i vilken utsträckning fjärrundervisning används för att tillhandahålla modersmålsundervisning. Beräknad publicering av den övergripande rapporten är december 2019.

Språkundervisning i övriga områden

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) fördelar årligen medel för revitalisering av samtliga nationella minoritetsspråk. Se del II artikel 7.

Under ett par år (2014–2015) sjönk antalet ansökningar, för att sedan öka igen. Myndigheten har under 2016–2017 genomfört en omfattande analys och förändring av handläggningen av revitaliseringsbidragen. Analysen visade att det från minoriteternas sida fanns behov av mer stöd i ansökningsprocessen samt vägledning för hur framgångsrika revitaliseringsprojekt kan se ut. Efter att ha förtydligat ansökningsförfarandet och redovisningskraven har ISOFs minoritetssamordnare på plats inhämtat erfarenheter från flera av de projekt som beviljats medel. Projekten har dokumenterats och efteråt har dokumentationen används för att hålla en workshop för minoritetsföreningar och andra representanter, i syfte att sprida kunskap om revitaliseringsarbete.

Artikel 9 Rättsväsendet

Rätten att använda minoritetsspråk i kontakter med rättsväsendet är fortsatt en fråga som utvecklas eftersom det är centralt att upprätthålla den språkliga kvaliteten i processer inom rättsväsendet. Artikel 9 redovisas nedan i ett sammanhang. För övriga frågor hänvisas till Sveriges föregående rapporter.

Som tidigare redovisats finns bestämmelser om rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utöver dessa bestämmelser finns det generella regler om tolkning och översättning för den som inte behärskar svenska. Reglerna omfattar även minoritetsspråken och gäller i alla domstolar.

Sedan den 1 oktober 2013 gäller skärpta regler rörande tolkning och översättning i brottmål (prop. 2012/13:132). Reglerna innebär bl.a. att en tolk ska anlitas vid sammanträden i domstol eller vid förhör under förundersökningen om en misstänkt eller tilltalad i ett brottmål inte behärskar svenska. För det närmare innehållet hänvisas till föregående rapport. Sedan den 1 november 2015 gäller den formella skyldigheten för domstolen att anlita en tolk även för en målsägande som inte behärskar svenska (prop. 2014/15:77). I tvistemål och i brottmål där någon annan än en misstänkt, tilltalad eller målsägande ska höras får domstolen anlita en tolk om förhörspersonen inte behärskar svenska.

För allmän domstol finns också generella regler om översättning av handlingar som kommer in till eller skickas ut från domstolen. Reglerna innebär att domstolen vid behov får översätta sådana handlingar. Domstolen är skyldig att åt den misstänkte eller på begäran av en målsägande översätta en handling i ett brottmål eller de viktigaste delarna av den, om en översättning är av väsentlig betydelse för att den misstänkte eller målsäganden ska kunna ta tillvara sin rätt. Domstolen är också skyldig att översätta en handling i ett brottmål eller de viktigaste delarna av den, om handlingen ska skickas till någon som vistas i en annan stat och det finns anledning att anta att personen inte förstår språket i handlingen. Kostnaden för tolkning och översättning ska betalas av staten.

I förvaltningsmål ska domstolen vid behov anlita en tolk om en part, ett vittne eller någon annan som ska höras inför rätten inte behärskar svenska. Domstolen får även i annat fall vid behov anlita en tolk eller översätta

handlingar. Kostnaden för tolkning och översättning ska betalas av staten. Den 1 mars 2019 infördes kompetenskrav för tolkar och översättare som anlitas i förvaltningsmål. Domstolen ska, om det är möjligt, anlita en tolk eller översättare som är auktoriserad. I annat fall ska en annan lämplig person anlitas.

På Sveriges Domstolars webbplats (domstol.se) finns utförlig information om möjligheten och rätten att använda minoritetsspråk i en domstolsprocess. Informationen är tillgänglig på finska, samiska och meänkieli. Samma information finns även på domstolarnas egna externa webbplatser. Handlingar översätts av domstolarna till och från de aktuella minoritetsspråken vid behov.

Behovet av tolkar vid Sveriges Domstolar är stort samtidigt som tillgången på tolkar är begränsad. Den 15 september 2016 gav regeringen Domstolsverket i uppdrag att stödja en effektivare användning av tolkar i domstol. Domstolsverket inledde arbetet under hösten samma år. Som en del i det arbetet utarbetade Domstolsverket riktlinjer. Riktlinjerna, som färdigställdes i november 2017, är framtagna för att tillämpas inom alla Sveriges Domstolar och syftar till att stödja domstolarna vid anlitande av tolkar. Riktlinjerna har en generell karaktär och de omfattar således även tolkanvändning avseende minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli. Inom ramen för det aktuella regeringsuppdraget har Domstolsverket också utvecklat en e-utbildning om tolkar i domstol samt byggt ut videotekniken vid domstolarna för att möjliggöra simultantolkning på distans.

Under arbetet med regeringsuppdraget identifierades också områden inom tolkhanteringen som Domstolsverket fann skäl att arbeta vidare med. Det handlar bland annat om att utveckla samordningen av tolkfrågor i domstol. Arbetet med detta pågår och syftar till att öka kvaliteten och effektiviteten i tolkhanteringen, en mer enhetlig hantering av tolktjänster inom Sveriges Domstolar samt en ökad koordinering av de samlade tolkresurserna inom Sveriges Domstolar.

Regeringen har också gett Kammarkollegiet i uppdrag att ta fram en tjänst för avrop avseende tolkförmedlingstjänster för att underlätta avrop inom ramavtalsområdet för tolkförmedlingstjänster. Tjänsten ska möjliggöra uppföljning av tolktjänster och kunna identifiera de språkbehov som finns.

Regeringen har uppmärksammat att det råder en generell brist på språktolkare i Sverige och har vidtagit flera åtgärder, framför allt har antalet utbildningsplatser ökat. Regeringen har också tillsatt en utredning som presenterade sitt slutbetänkande den 11 december 2018, Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83). Slutbetänkandet remitterades den 18 februari 2019 och remisstiden pågår till och med den 20 maj 2019.

Artikel 10 Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Kommunikation med myndigheter

Som har redovisats i tidigare rapporter, ska förvaltningsmyndigheter enligt 11 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där det behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Myndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget lämnar inom sitt uppdrag att följa upp efterlevnaden av minoritetslagen årligen en rapport till regeringen om kommuners, landstings och statliga myndigheters tillämpning av lagen.

Som redogjordes för i den förra rapporten finns det ingen generell information om statliga myndigheters kontinuerliga arbete med att stärka språkkunskapen inom sina organisationer och i vilken grad sådant arbete får genomslag i myndigheternas kontakter med enskilda. Vad gäller kommuner och landsting finns det i den senaste rapporten avseende minoritetspolitikens utveckling från Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (redovisad 9 april 2019) följande information om service på minoritetsspråk inom förvaltningsområden.

Knappt hälften av kommunerna som ingår i förvaltningsområden har aktuella kartläggningar om service på minoritetsspråk i telefonväxel och reception samt när det gäller minoritetsspråkig personal. Omkring 20 procent har kartlagt service och efterfrågan av ärendehandläggning på minoritetsspråken. Omkring 40 procent uppger att kommunens nivå av service motsvarar den efterfrågan som finns i telefonväxel och reception. Cirka 20 procent anger att servicenivån motsvarar efterfrågan när det gäller ärendehandläggningen.

Åtta landsting rapporterar att enskilda under 2018 efterfrågat att få använda finska i sina kontakter med landstinget. Två landsting rapporterar motsvarande för samiska. Inget landsting rapporterar om att enskilda önskat använda sig av meänkieli, romani chib eller jiddisch. De flesta landsting, oavsett om de ingår i förvaltningsområden eller ej, svarar att de inte vet om det inkommit önskemål om att använda nationella minoritetsspråk.

På en övergripande fråga om i vilken utsträckning landstinget kan tillmötesgå enskildas efterfrågan om att få kommunicera på ett nationellt minoritetsspråk är svarsbilden relativt blandad. Fem landsting, varav fyra ingår i förvaltningsområden, anser att de i ganska stor utsträckning kan tillmötesgå önskemål om kommunikation på minoritetsspråk. Övriga landsting kan endast göra det i liten utsträckning eller är osäkra på svaret.

Muntlig eller skriftlig framställning samt officiella dokument på minoritetsspråk

Genom proposition En stärkt minoritetspolitik utökades rätten att använda sig av sitt minoritetsspråk vid skriftliga kontakter med vissa myndigheter till att även omfatta meänkieli. Vidare lades Diskrimineringsombudsmannen till bland de myndigheter som enskilda alltid har rätt att kontakta skriftligen på finska, meänkieli eller samiska. Arbetsförmedlingen lades också till bland de myndigheter som enskilda har rätt att kontakta skriftligen på finska, meänkieli eller samiska i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

I övrigt hänvisas i denna del till den förra rapporten.

Ortnamn

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) har i uppgift att sprida kunskap om ortnamn i Sverige, bland annat genom att yttra sig i ärenden om fastställande av ortnamn och granska förslag till namnredovisning i fastighetsregistret och i grundläggande geodata. Utöver detta bedriver myndigheten ett aktivt kunskapsspridande arbete. ISOF ger bland annat stöd till kommuner i att stärka minoritetsspråkens synlighet i lokalsamhället.

Att öka minoritetsspråkens representation i det offentliga rummet är en angelägen del av revitaliseringen. Det finns fortsatt behov av att stötta statliga myndigheter och kommuner så att medvetenheten om betydelsen av minoritetsspråkens ortnamn ökar.

Lantmäteriet har bl.a. till uppgift att verka för ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick samt besluta om ortnamn i den utsträckning inte någon annan myndighet har befogenhet att göra det. Lantmäteriet ansvarar även för fastighetsregistret samt grundläggande geodata.

Lantmäteriets grundläggande kartdatabas har under den aktuella perioden kompletterats med ortnamn på meänkieli och de olika samiska varieteterna. Senast har ett femtiotal ortnamn på sydsamiska och meänkieli tillkommit i Kallområdet i norra Jämtland.

I februari 2019 fanns det totalt 970 208 ortnamn registrerade i ortnamnsregistret. De var fördelade på följande språk:

Språk/varietet	Antal
Svenska	937 595
Finska	5 680
Meänkieli	9 061
Nordsamiska	3 617
Lulesamiska	7 237
Sydsamiska	3 023
Umesamiska	3 802
Totalt	970 208

Under 2018 besökte 402 639 unika användare tjänsten ”Kartsök och ortnamn” på Lantmäteriets hemsida.

Från och med den 1 juli 2018 har Lantmäteriet upphört med tillverkningen av tryckta kartor. Numera finns endast den militära kartserien Nationellt Militärt Kartverk. Dessa är av naturliga skäl inte tillgängliga för allmänheten. Kartserien innehåller samma information som de tidigare lantmäterikartorna, vilket innebär att meänkieli och samiska nu återfinns även i militära sammanhang. I övrigt finns två större kartproducenter i Sverige: Norstedts och Calazo. Även dessa båda aktörer använder Lantmäteriets ortnamn i sina produkter.

För att i någon mån möta behovet av tryckta kartor har Lantmäteriet på sin hemsida en tjänst där man kan göra sin egen kartbok. I tjänsten Kartutskift på lantmateriet.se kan den som så önskar skriva ut en egenhändigt komponerad kartbok över önskat område. Kartboken kan givetvis även skapas över ett minoritetsspråksområde.

Förtätningen av ortnamnen inom de samiska och tornedalska områdena beror i dag till stora delar på att nyuppteckningar av ortnamn inrapporteras till Lantmäteriet, antingen av privatpersoner eller av representanter för de olika samebyarna som bedriver sin verksamhet i området. Uppteckningsarbetet bedrivs normalt genom studiecirkel kring befintliga kartor där grupperna diskuterar vilka namn som finns och sedan markerar vilket område eller objekt som namnet avser. Även Sametinget rapporterar in nya namn till Lantmäteriet.

Sametinget har sedan 1 oktober 2018 i uppgift att yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn samt granska förslag till samiska namn på allmänna kartor. Sametinget har även i uppgift att yttra sig i frågor om samiska personnamn. Utöver detta samarbetar samiskt språkcentrum (Sametinget) med samiska förvaltningskommuner om samiska ortnamn genom bl.a. seminarium och kvällskurser vilket ger inspiration och ökad användning av ortnamn på samiska samt främjar medvetenheten kring samiska ortnamn både som en historisk och språklig kunskapskälla.

Sedan 2013 är det, genom en ändring i kulturmiljölagen, möjligt att registrera ortnamn på meänkieli i ortnamnsregistret. Att detta inte varit möjligt tidigare har medfört att många ortnamn på meänkieli i dag är felaktigt registrerade som finska eller svenska. Arbetet med att åstadkomma korrekta kodningar av ortnamn på meänkieli pågår. När det arbetet är slutfört är det både relevant och praktiskt möjligt att redovisa exakta siffror på hur många ortnamnskyltor det finns på meänkieli.

I februari 2019 inkom Lantmäteriet, efter avslutad kontroll, med en restlista rörande befintliga platsmärken i Norrbottens län. Enligt denna lista finns ett 70-tal platser redan utmärkta med platsmärke på meänkieli, och i de fall denna utmärkning saknas har Lantmäteriet föreslagit kompletteringar i 30 fall. För samiska föreslås kompletteringar i omkring 110 fall.

Arbetet med att ändra den felaktiga språkkodningen av ortnamnen i norr påbörjades i februari 2019 och beräknas att avslutas senast vid årsskiftet 2019/2020. Omkodningen kommer att innebära att färre ortnamn kodas som svenska, medan de samiska och meänkieliska ortnamnen kommer att öka i antal.

Under 2018 har bl.a. ett hundratal meänkieliska namn inrapporterats till Lantmäteriet, och dessa kommer att beredas så snart namnen förts över från Rätta kartan till ett granskningsbart dokument.

Det finns meänkieliska skyltar och ortnamn som är stavade enligt finska normeringsregler. Meänkielitalande har uttryckt önskemål om att ändra dessa till meänkieliska former, men det är ännu inte bestämt vilken form av meänkielisk stavning som i så fall ska gälla. Diskussioner bland meänkielitalande om dessa frågor utgör en del av revitaliseringsarbetet för meänkieli.

Fr.o.m. 2019 finns möjligheten att använda de samiska och meänkieliska namnformerna för Postnords postorter. Listan kommer att finnas tillgänglig på Postnords hemsida och är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan Postnord och Lantmäteriet, och frågan kring detta har diskuterats i Postnummerrådet där Lantmäteriet numera är ständig medlem.

Det finns ett etablerat och välfungerande samarbete mellan Lantmäteriet (som ansvarar för det nationella ortnamnsregistret), Trafikverket och ISOF i dessa frågor. ISOF identifierar en allt större medvetenhet inom berörda myndigheter, liksom i omvärlden, om ortnamnens betydelse för språkrevitaliseringsprocessen.

ISOF bedömer att ändringen i Kulturmiljölagen med inkluderandet av meänkieli ger effekt för möjligheten att använda ortnamn på meänkieli, och utvecklingen inom detta område går framåt.

Ny lag om personnamn

Den 1 juli 2017 trädde en ny lag om personnamn i kraft. Den nya lagen syftar till att stärka enskildas möjligheter att själva välja sitt namn, att göra lagstiftningen mer tillgänglig för den enskilde och att förenkla hanteringen av namnändringen. Lagen innebär bland annat att:

- Alla efternamn ska förvärfvas genom ansökan. Automatiska förvärv av efternamn genom födelsen och adoption avskaffas.
- Det ska finnas många möjliga efternamn att förvärva, bland annat är de vanligaste efternamnen i Sverige fria för alla att anta. Det är också möjligt med ett dubbelt efternamn.
- Det är inte längre möjligt att ta nya mellannamn, men den som redan har ett mellannamn får behålla det.
- Det är enklare att byta förnamn och efternamn.

- Hindren mot att ändra förnamn och efternamn flera gånger har utgått.
- Skatteverket är ensam namnmyndighet.

Artikel 11 Massmedia

Public service

Programverksamheten på minoritetsspråk är en central del av Sveriges Radios, Sveriges Televisions och Utbildningsradions uppdrag. Verksamheten erbjuder möjligheter för personer som tillhör en språklig minoritet att stärka sin språkliga och kulturella hemvist genom konstnärliga upplevelser, nyheter och information i både radio och tv. Det är också ett sätt att synliggöra språken och därigenom de minoriteter som talar dem. För de som inte helt behärskar svenska är det därutöver av demokratisk betydelsefullt att kunna ta del av den pågående samhällsdebatten.

Alla tre public service-bolag har villkor i sändningstillstånden som innebär att det samlade programutbudet på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib – tillsammans med övriga bolags utbud – ska öka årligen jämfört med 2013 års nivå. Ökningen ska vara betydande, vilket enligt förarbetena inbegriper såväl det totala utbudet som utbudet för barn och unga (prop. 2012/13:164 s. 42 f.). Därutöver ska samtliga tre bolag erbjuda ett utbud på jiddisch och andra minoritetsspråk. Vidare framgår att bolagen ska ha en dialog med de berörda grupperna. I fråga om programverksamhet på minoritetsspråk, får bolagen sinsemellan fördela ansvaret för olika slags insatser.

Den parlamentariska kommitté som har utrett hur public service ska utvecklas under nästa tillståndperiod (SOU 2018:50) har föreslagit att Public service-bolagens samlade utbud på samiska, finska, meänkieli, romani chib respektive jiddisch varje år ska uppgå till minst samma nivå som 2019. Utbudet på såväl minoritetsspråk som teckenspråk ska hålla en hög kvalitet och ett led i att uppnå detta är att ha en kontinuerlig dialog med de berörda grupperna. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Bolagens sammanlagda utbud på finska, samiska, meänkieli och romani chib har ökat varje år under innevarande tillståndperiod. Totalt sändes 11 214 timmar på dessa språk 2018, vilket är en ökning från 10 568 år 2015. Frånsett en liten minskning för finskan mellan 2016 och 2017 har utbudet på respektive språk också ökat varje år under perioden.

SVT:s samiska programutbud har två huvudmål. Dels att realisera ett rikstäckande och brett samiskt utbud för alla samiska målgrupper. Dels att vara den ledande leverantören och förmedlare av samiskt och urfolksrelaterat programinnehåll.

Under 2018 sände SVT samiska program under totalt 164 timmar. SR sände program på samiska i marknätet under 1 418 timmar 2018. SR Sápmi (Sameradion) sänds även i en webbkanal med internet-exklusivt utbud som kan nås via mobil. SR Sameradion sänder program på flera olika dialekter, inom samtliga programområden och för alla åldersgrupper inklusive barn och ungdomar. UR sänder utbildningsprogram på samiska i både tv och radio. Utbudet har ökat sedan 2012, från totalt ca 5 timmar 2012 till drygt 20 timmar 2018. Program på samiska har även funnits tillgängliga på programbolagens respektive webbtjänster SVT Play, SR Play och UR Play. 2017 har Sveriges Radios och SVT:s samiska redaktioner fortsatt utveckla sitt publicistiska samarbete trots att det organisatoriska samarbetet avslutades under året. Sameradion och SVT Sápmi deltar även i nyhetssamarbete med YLE:s och NRK:s samiska verksamheter. Sameradion sände i samarbete med SVT Sápmi direkt på webben från Sametingets tre plenarmöten.

SVT sänder nyheter, samhällsprogram, barnprogram, dokumentärer m.m. på finska. Under 2018 uppgick den totala sändningstiden för finskspråkiga program i SVT till 359 timmar och i SR till 7 490 timmar på finska. UR har sänt 39 timmar program på finska både i tv och i radio

SVT har under 2018 sänt program på meänkieli under totalt 70 timmar. SR sände totalt 1 107 timmar på meänkieli i marknätet under 2018. UR har sänt totalt 18 timmar program både i tv och i radio på meänkieli 2018.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet på språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren, och anser sig med detta kunna visa att det har skett en betydande ökning (index 181 år 2018 jämfört med 100 år 2013). I sitt senaste beslut om bolagens public service-redovisningar, avseende 2016, instämde granskningsnämnden för radio och tv i denna bedömning (Granskningsnämnden för radio och tv 2017a s. 81 ff.).

Vad gäller det territoriellt obundna språket jiddisch under 2018 sände Sveriges Radio AB (SR) totalt 7,3 timmar på jiddisch och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) sände tre timmar.

Enligt nuvarande sändningstillstånd ska samtliga tre bolag erbjuda ett utbud på jiddisch och andra minoritetsspråk utöver de nationella minoritetsspråken. Jiddisch är alltså i dagsläget det enda av de nationella minoritetsspråken för vilket det inte finns ett krav på en årlig ökning. Den parlamentariska kommitté som har utrett hur public service ska utvecklas under nästa tillståndsperiod (SOU 2018:50) har noterat att denna särbehandling utgör en avvikelse från Sveriges rättsligt bindande internationella åtaganden och anser av detta skäl i likhet med utredningen om en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60), att jiddisch ska ges samma ställning i sändningstillstånden som övriga nationella minoritetsspråk. Mot bakgrund av att utbudet på jiddisch är negativt särbehandlat i dag är det enligt kommittén dessutom rimligt att public service-bolagen ökar sin ambitionsnivå för språket framöver. Kommitténs uppfattning är därför att utbudet på jiddisch bör öka under nästa tillståndsperiod i förhållande till den nivå som uppnås i slutet av nuvarande period. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. En proposition om nya villkor för public service 2020–2025 är avsedd att lämnas till riksdagen i juni 2019.

För ytterligare information eller övriga frågor hänvisas till föregående rapporter

Tidningar

Som framgår av Sveriges sjätte rapport kan presstöd ges för tidningar som riktar sig till språkliga minoriteter, bl.a. finns det två tidningar på finska som 2019 fick stöd med 4 348 000 kronor respektive 1 763 000 kronor. De lättnader i kriterierna för presstöd som gäller för tidningar på finska, samiska och meänkieli och som beskrivits i Sveriges sjätte rapport kvarstår. Det finns för närvarande en stödberättigad tidning som skriver delvis på meänkieli och finska. Denna tidning fick för 2019 stöd med 2 995 000 kronor.

Utredningen En mediepolitik för framtiden (Medieutredningen) redovisade i november 2016 sitt slutbetänkande En gränsöverskridande mediepolitik – För upplysning, engagemang och ansvar (SOU 2016:80). I betänkandet beskriver utredningen bl.a. mediesituationen för det samiska folket och de nationella minoriteterna. Medieutredningen har även lämnat förslag till nytt mediestöd, vilket omfattar lättnader i kraven för medier som riktar sig till nationella minoriteter. Förslaget till nytt mediestöd har remitterats till

berörda aktörer, däribland organisationer som representerar de nationella minoriteterna.

Regeringen har i proposition Journalistik i hela landet (prop. 2017/18:154) föreslagit en kombination av en förlängning av det befintliga presstödet till dagstidningar och ett nytt teknikneutralt mediestöd som kan lämnas till nyhetsmedier oberoende av innehålls- och spridningsform. Det innebär att det teknikneutrala mediestödet kan ges till nyhetsmedier med innehåll som består av t.ex. text, bild, ljud eller rörlig bild och stöd kan ges till t.ex. tidningar, webbaserade medier, radio eller tv. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens proposition.

Mediestödet trädde i kraft den 1 februari 2019 och en första ansökningsomgång kommer inledas under våren 2019. Mediestödet har två olika stödformer: stöd för lokal journalistik i svagt bevakade områden och innovations- och utvecklingsstöd. Innovations- och utvecklingsstödet ersätter det utvecklingsstöd för tryckta allmänna nyhetstidningar som infördes 2016 och stödet kan som tidigare täcka större andel av kostnaderna (75 procent i stället för 40 procent) om det har särskild betydelse för nationella minoriteter.

För att underlätta för medier som riktar sig till nationella minoriteter att uppnå kraven för det nya mediestödet finns särskilda lättnader i kriterierna. Det innebär bl.a. att medier som riktar sig till nationella minoriteter behöver ha minst 750 regelbundna användare (i stället för 1 500 regelbundna användare) och publiceras eller sändas minst 10 gånger per år (i stället för 45 gånger per år).

Statens kulturråd fördelar även stöd för produktion av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken eller som riktar sig till nationella minoriteter.

Artikel 12 Kultur

Generell utveckling

Statens kulturråd (Kulturrådet) har i uppgift att bl.a. särskilt verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör det samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur. Vid myndigheten finns en särskild referensgrupp som bedömer bidragsansökningar om bl.a. projekt- och verksamhetsstöd.

År 2018 fördelade Kulturrådet 9 250 000 kronor i verksamhetsstöd till verksamheter som bedöms ha nationell kulturpolitisk betydelse. Kulturrådets stöd motsvarade mellan tio och 52 procent av verksamheternas totala intäkter. Samma år fördelade Kulturrådet 2 227 000 kronor i projektstöd för nationella minoriteters kulturverksamhet. Där prioriterades ansökningar från barn- och ungdomsverksamheter, insatser som stärker de nationella minoriteternas egna kulturella strukturer och projekt som möter en publik. Kulturrådet fördelar även särskilda medel till planerad utgivning av nationella minoriteters litteratur samt produktionsstöd till nationella minoriteters kulturtidskrifter. Stödet till planerad utgivning av litteratur omfattas av distributionsstödet av litteratur. Det innebär att de stödda bokprojekten distribueras till 287 av landets huvudbibliotek, några länsbibliotek, Nordens hus på Island och Kulturkontakt Nord i Finland. Kulturrådet bedömer att distributionsstödet har stor betydelse för spridningen av nationella minoriteters litteratur.

Generellt har stödet från Kulturrådet till nationella minoriteters kultur ökat under de senaste åren, då regeringen i och med kulturbudgeten för 2018 ökade det anslag från vilka medlen tas. Åren 2017 och 2018 hade Kulturrådet ett särskilt regeringsuppdrag att stärka romska kulturaktörer och deras samarbete med olika kulturinstitutioner. Inom ramen för detta uppdrag hölls dialogmöten med institutioner, beslutsfattare och romska kulturaktörer och Kulturrådet tilldelade romska kulturaktörer dryga 500 000 kronor i särskild utlysning under vardera av åren.

Institutet för språk och folkminnen samordnar arbetet med Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet i Sverige. Under perioden har ISOF bl.a. arbetat för att utveckla samverkan med det samiska folket och de nationella minoriteterna för ett ökat deltagande från minoriteterna i konventionsarbetet. 2016 gav regeringen ISOF i uppdrag att särskilt synliggöra det romska immateriella kulturarvet genom ett dokumentationsprojekt i nära samarbete med romska företrädare. Uppdraget genomfördes under 2017 och resulterade i att vissa romska immateriella kulturarv nu finns dokumenterade och tillgängliga i den nationella förteckningen, Levande traditioner, som innehåller exempel på immateriella kulturarv i Sverige.

Sametinget är förvaltningsmyndighet för samisk kultur och har därmed en viktig uppgift att bidra till utvecklingen av ett starkt och mångfaldigt samiskt

konst- och kulturliv. Till uppgiften hör särskilt att besluta om fördelningen av statens bidrag till samisk kultur.

Totalt har anslag 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete tillförts 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att öka stödet till det samiska folkets och de nationella minoriteternas kulturverksamhet. Samtidigt överfördes en miljon kronor från anslaget för att Sametingets biblioteksverksamhet framöver i stället ska finansieras från Sametingets förvaltningsanslag.

Av ökningen på 10 miljoner kronor förstärktes anslagspost 5 Bidrag till samisk kultur fr.o.m. 2018 permanent med ca 2,5 miljoner kronor till cirka 17,9 miljoner kronor. Även det direkta bidraget till Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum höjdes permanent med en miljon kronor fr.o.m. 2018.

Arkiv och dokumentation

Riksarkivet samråder och samverkar med ett stort antal aktörer. Särskilt nära är samarbetet med de nationella organisationer vars representanter ingår i Samarbetsrådet för enskilda arkiv vid Riksarkivet. I enlighet med instruktionen för Riksarkivet samt förordningen om statsbidrag till enskilda arkiv beslutade myndigheten under 2016, efter samråd med Samarbetsrådet, om bidrag till Sverigefinländarnas arkiv på 310 000 kronor. År 2017 beslutade Riksarkivet enligt samma ordning om bidrag till Sverigefinländarnas arkiv på 310 000 kronor och 2018 på 314 800 kronor.

Regeringen beslutade i oktober 2017 om direktiv för utredningen Översyn av arkivområdet (dir. 2017:106). Utredaren ska bl.a. titta på om regleringen för de enskilda arkiven bör förändras och analysera Riksarkivets och övriga arkivmyndigheters roll och uppgifter i relation till dessa. Utredningen får även lämna andra förslag som rör enskilda arkiv. Utredningen lämnar sitt betänkande den 19 november 2019.

Institutet för språk och folkminnen (ISOF)

Institutet för språk och folkminnen har enligt sin instruktion bl.a. i uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material

om de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Under de senaste åren har minoritetspolitiken hanterat en rad centrala frågor, som bland annat har berört minoriteternas organisering och självbestämmande. ISOF har medverkat aktivt vid båda de minoritetspolitiska utredningar som genomförts under perioden. Utöver det har ISOF i uppdrag att utreda formerna för inrättande av språkcentrum, vilket redogörs för närmare under del I punkten 3.

ISOF fick även genom regleringsbrevet 2018 regeringens uppdrag att i samverkan med Sametinget, efter samråd med samiska organisationer, se över behovet av insatser för att samla in, bevara och vetenskapligt bearbeta arkivmaterial med koppling till urfolket samerna och de samiska språken. I uppdraget ingår att se över om det behövs ett förtydligande av det statliga ansvaret för samiskt kulturarv.

Hittills har frågan om det samiska materialet diskuterats på flera möten mellan ISOF och Sametinget, och fler tillfällen kommer att ordnas under året. Vid dessa möten förs en dialog mellan myndigheterna om hur institutets omfattande samlingar i högre grad ska hållas tillgängliga för det samiska samhället, med utgångspunkt i hur arkivet i dag är uppbyggt. Uppdraget ska redovisas den 1 juni 2019.

I arkivsamlingarna i Uppsala och Umeå finns olika typer av samiskt material bevarat i form av inspelningar, uppteckningar, ordsamlingar och mycket annat, som tillsammans ger en rik bild av samisk kultur. Huvuddelen av de skriftliga samlingarna och biblioteket från avdelningen i Umeå finns numera i Umeå stadsarkivs lokaler. Tillsyn och tillgängliggörande av detta material sker i samverkan med Västerbottens länsmuseum och Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Det ljudande materialet från Umeå är för närvarande placerat i klimatarkiv i Uppsala, detta för att säkerställa bevarandet och möjliggöra digitalisering. Majoriteten av materialet är redan digitaliserat. Inom några år kommer samtliga ljudinspelningar finnas i digital form, tillgängliga för forskare och allmänheten, oavsett var de befinner sig.

Artikel 13 Ekonomiska och sociala förhållanden

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

Artikel 14 Utbyte över gränserna

Regeringen anser att samarbete med våra nordiska grannar och andra länder stärker möjligheterna att utveckla politikområdet. Bilateral kontakt sker löpande i syfte att utbyta kunskap och erfarenheter. Nedan redogörs för de större processer som pågår.

Som redogjordes för i den förra rapporten är arbetet med en nordisk samekonvention en central fråga inom regeringens politik för det samiska folket. Det finns nu en framförhandlad text till en Nordisk samekonvention. Sametingen har dock begärt omförhandling av tre artiklar och ett stycke i preambeln. Denna hemställan bereds nu i respektive regeringskansli.

Nordisk samekonvention är det första regionala urfolksinstrumentet i sitt slag och kommer att få stor betydelse för en mer samordnad nordisk samepolitik. Konventionen anger vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla. Den ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och samerna. Konventionen syftar till att stärka det samiska folkets rättigheter så att samerna kan bevara och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landgränserna. Konventionen mellan tre länder, där sametingen deltagit i förhandlingarna, är ett historiskt framsteg vad gäller utvecklingen av gränsöverskridande samarbete om urfolksrättigheter.

Konventionens ändamål är att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter. Andra fördelar är att en konvention innebär förstärkta möjligheter till en mer samordnande nordisk samepolitik än tidigare. Konventionen ger också goda möjligheter för uppföljning genom dialog men också genom rapporter och utbyte av erfarenheter och information om god praxis. Detta kommer att få betydelse för en mer enhetlig nordisk samepolitik.

Med konventionen följer verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och samerna. Det finns också artiklar som på olika sätt uppmärksammar andra näringars betydelse, utöver rennäringens, för att bevara, utöva och utveckla samisk kultur, språk och samhällsliv.

Nordiskt samiskt språkpris, Gollegiella, har instiftats av ministrarna ansvariga för samiska frågor och sametingspresidenterna i Norge, Sverige och Finland. Språkpriset utdelas vartannat år från och med år 2004 och ska

medverka till att främja, utveckla eller bevara det samiska språket i Norge, Sverige, Finland och Ryssland. Gollegiella tilldelas enskilda eller organisationer som utmärkt sig genom betydelsefull insats för att främja, utveckla eller bevara det samiska språket. Priset delas ut vartannat år. 2018 var Norge värdland för utdelningen av priset.

Inom ramen för det nordiska samarbetet inom detta politikområde har också en arbetsgrupp nyligen tillsatts. Denna grupp ska arbeta fram en organisationsmodell för ett permanent nordiskt samiskt språkorgan som tillgodoser såväl samiskt självbestämmande i frågan som enhetlig terminologisk och språklig utveckling. I övrigt hänvisning till tidigare rapporter.

För information om Sveriges arbete inom ramen för EU:s ramverk för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020, liksom arbetet i CAHROM (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues) och den nordiska ämbetsmannagruppen i minoritetsfrågor, hänvisas till den förra rapporten.